

հաբերութիւն, իտէալ և հոգեւոր վերածնուն-
թիւն՝ սիրով:

Ո՛վ որ կ'ուզէ իր մէջ բարձրացնել մարդ-
կային արժանապատուութիւնը, ըլլայ հա-
րուստ կամ աղքատ, ազէտ կամ գիտնա-
կան, էական պարտականութիւն մը ունի
կատարելու. պէտք է ջանայ անընկճելի
կամքով մը ազատագրուիլ այն ամէն յոռի
ունակութիւններէն որ արգելք կը հանդի-
սանան իր բարոյական զարգացման և կա-
տարելութեան: Մարդուն հրամայական օ-
րէնքն իսկ է երջանկութիւն տալ ուրիշնե-
րու և բարին կատարել:

Բարոյական մարդը աչքերը կը բարձրա-
ցնէ դէպի հեռաւոր իտէալը, որ թէ է ե-
րևութապէս անմատչելի, բայց որուն կեն-
սաբաշխ հրայրքը կ'ողակորէ զինքը: Առանց
իտէալի՝ զիտակից մարդը շնչանկճ կ'ըլլայ,
ան է որ կը միաւորէ բոլոր կատարելու
թիւնները կեանքի այլազան մարդերուն
մէջ: Ամէն մարդ պէտք է որ ճանաչազեղ
աստղ մը ունենայ իր մտքին մէջ, իր կեան-
քի հորիզոնին բարձրակէտին վրայ, աստղ
մը որ ներշնչէ, ուժաւորէ ու մղէ զինքը
դէպի վեր, դէպի լուսաւոր բարձունքները:

Իտէալին սնանկութիւնը այսօր սեծա-
գոյն չարիքն է մարդկութեան համար, ա-
ւելի՛ աղէտաւոր քան ներկայ տիեզերական
պատերազմին բոլոր արհաւիրքները:

Իտէալը կը պակսի մեր ծաղիկ երիտա-
սարդութեան, այսինքն պաշտաւունքը ճըշ-
մարիտին, զեղեցիկին ու բարիին, որով պէտք
է ուռնանայ իր միտքն, աշուուանայ սիրտը
և կազմուի նկարագիրը, մինչ ան հասակ
կը նետէ, կ'աճի հասարակ զգացումովը
նիւթական շահու և հաճոյասէր վայելքի:

Իտէալը կը պակսի մեր մամուլին, ըն-
թերցողներու հոգեկան և մտաւոր ընտիր
սնունդը ընծաւելու համար, երբ մա՛նաւանդ
մեր դրականութեան արտադրոյթը այսօր
արեւահար, ոսնած ծաղիկի մը կը նմանի:

Իտէալը կը պակսի հոգեւորականներուս,
երբ յոյժ զբաղած ենք առօրեայ հոգերով,
ինչ որ կը սպառէ հաւատաքին կրակը և կո-
չումին նուիրումը:

Իտէալը կը պակսի մեր նորահաս սե-
րունդին, թարմ հոգիներու մէջ սիրոյ և
բարիի բոցը արծարծելու և ճշմարտութեան
ու գիտութեան խայծը գնելու համար:

Բարութեան, գիտութեան, զեղարուես-

Ե Ր Ա Ն Ի Ն Ե Ր

Բ

«Երանի սգաւորաց, զի
ծնա մխիթարեցցին»:

Երբ կը գրեմ այս տողերը, օրերու սա
մուսլին դիմաց, մտքովս կը տեսնեմ ան-
ծայրածիր թափօրը սգաւորներուն, մայր,
քոյր, ամուսին, որոնք ռազմաճակատնե-
րու ետին՝ իրենց արցունքը կը խառնեն
թափուող արևններուն, ու թափօրը ա-
նոց՝ որոնք ընդունեցին երկրորդ այս ե-
րանին իր ուշադրաւ ճշմարտագանցութեա-
նը մէջ, բայց ամենաստոյգը բոլոր երանի-
ներուն: Սուգը որ իր խորհրդանշիչ շղարշ-
ներով մեր կեանքին մէկ երեսը կը շինէ,
անշուշտ ըստինքեան իմաստ մը չունի,
սակայն բոլոր անոնք որ այս աշխարհի
վրայ զիտակից ու խորունկ կեանք կ'ապ-
րին կ'ունենան այդ սուգը:

Ո՛վ չի դիտեր թէ կեանքի հիմնայտակը
ցաւ է, թէ գերազոյն հաճոյքներն իսկ,
վերջի գոլմարի մը մէջ անոր պիտի վե-
րածուին: Սուր, ծանր, մութ և խուլ տա-
ռապանքը, բոլոր այն բաներուն պէս՝ ու-
րոնք մեզի բնաւ հաշիւ չեն տար և կը
պարտադրեն զիրենք մեզի: Տառապանքը
որ կը ծնի մեր աշխատանքէն և նոյնիսկ
հաճոյքներէն, կ'ընկերանայ մեր առաքի-
նութեան և մոլութեան, չուքի մը պէս ե-
տին է մեր սէրերուն և բարեկամութիւն-
ներուն. կը սլաքէ մեր մարմինը, կ'արիւնէ
հոգին հոն՝ ուր չէինք սպասել իրեն: Կ'ու-
ղէ՞ք խորհրդանշիչ անձնաւորութիւնները
անկէ, Սոկրատ, Տանթէն, Միշ-Անտէլ,
Նարեկացին և Անծանօթ զինուորը: Օրօ-
րօցէ՞ք զբեղման մեր անբաժան ընկերն է
ան. միայն ծանծաղամիտներ և յիմարներ
չեն զգար անոր սեղմ և ծանր օգականքը,
որոնք օրերու հետ կուգան սեղմելու մեր
հոգին:

տի ոգին կամ բարձր իտէալը անհրաժեշտ
է որ խանդավառէ ամէն անհատ ու ամէն
հաստատութիւն, իրենց կոչումին փառաւոր
արդիւնաւորման համար:

ՄԵՍՐՈՊ ԱՐԲԵՂՍ. ՆԱՐՈՅԱՆ

Խաղաղութեան ժողովներ, զիտական ու ճարտարաւոստական ձեռնարկներ, ընկերային յեղափոխութիւններ, մեղմելէ աւելի կը հաստատեն անոր զոյնութիւնը։ Ամենուրեք է ա՛ն, և եթէ գտնուէր մէկը այս աշխարհի բնակիչներէն որ չզգար անոր մօտ իւր յաղթանարող թաթին հարուածը, անմարդկային պիտի երևէր անտարակոյս մեղի։

Եւ սակայն Աւետարանը ամենաուրախ գիրքն է աշխարհի, վասնզի այս գիրքին և կրօնին ետին կը կանգնի իր խորքին մէջ ուրախ անձնաւորութիւն մը։ Փաստերու չի կարօտիր այս իրողութիւնը որ գծաթափառար Միլիին դարու արուեստին մէջ, ժամանակին յատուկ ներքնայայտութեամբ մը, «տխուր» և «տփուր» նկատուած է։ Եւ արդէն տարօրինակ պիտի ըլլար մտածել որ ինքզինքին և իր դատին հաւատացող և անոր համար մեռնելու յօտարակամ հոգի մը կարենար ախտը ըլլալ, այսինքն ընկճել կեանքի գոհարութիւններէն, որոնց մով միայն պայմանաւոր են յաղթանակները, այսինքն ուրախութիւնները։

Ուրախ հոգին միայն կրնայ սիրել մասնակները, բնութիւնը, հաւատալ իր ձօր, մտենալով զուրգուրանքով այս կեանքէն անսթառնաքննուին, ամոքելու համար անոնց ցաւը։ Իր ներկայութիւնը թէ՛ իր եղած տեղերուն և թէ՛ այն փոքրիկ խումբին մէջ որ զինքը կը շրջապատէր՝ ճտուագութիւններ կը ցանէ։ Բայց անիկա ունեցաւ իր տրտմութեան պահերն ալ։ Ուրախութիւնն ու արքայ մօթիւնը զիրար ներհակող իմաստներ չեն ինչպէս կը կարծուի։ Կեանքը ուրախութիւններու և վիշտերու չէ բաժնուած, այս վերջինները արտայայտութիւններ են միայն անոր։ Երկուքն ալ կուզան նրբազգածութեան նոյն կարողութիւնէն, զգայնութեան միևնոյն մակարդակէն՝ զոր հոգին կ'արտայայտէ կեանքը ըսուած իրողութիւններուն իրացալ։ Ովկանոսը որ իր անհուն տարածութեան և խորութեան մէջ, ունի անհաւոր փոթորիկներ, ունի նաև անոյշ և խաղաղ պահեր։ Վասնզի հոն ուր մեծ փոթորիկներ կը ծագին, հոն է դարձեալ որ մեծ ու իւրական անդորութիւններ կրնան տիրել։ Զգացում չունեցողը զուրկ է նոյնպէս արտայայտութենէ, և ի վիճակի չէ փոխադարձ ընդունելու ազգեցութիւնը։ Մեր պատմութիւնը չէ որ կը չինէ մեր իրական

կեանքը։ Մեր վիշտերն ու բերկրութիւնները, մեր գիտութիւնն ու փորձառութիւնը օրէնքի մը մէջ միայն նկարագիր կը հագնին, և այդ օրէնքը նոյնիսկ նկարագիրն է մարդուն։ Եթէ Թարոր լեռան իր ուրախութիւնը կ'ալլակերպէ զինք, և Գիթսանմանի տխրութիւնը արիւնով և քրտինքով կ'ողողէ իր մարմինը, պատճառն այն է որ առաջին պարագային իր հոգիին ուրախութիւնն է որ զուրկ կը թափի, և մարմինը կը մասնակցի այդ ուրախութեան, իսկ երկրորդ պարագային՝ հոգին կը մասնակցի իր երկրորդ կէսի տրտմութեան, բայց իրական մարդը վիւր կը մնայ այս երկուքէն ալ։

Ով է սակայն յաւատարմ, որու մասին կը խօսի լեռան Մեծ Դարողիչը, և որոնք է որ կ'երթայ իր երջանիկ մտածումը։ Անոնց արդեօք որոնք խոցուած են իրենց ամէնէն քաղցր սիրոյն մէջ, ու չեն մասնակցիր աշխարհի ուրախութեան ու կուլան հետեւաբար իրենց անձնական զգախտութիւնը, և կամ մերձաւորներու չյալողած ջանքերուն և այն բիւր անգամ երազուած բարբէններուն վրայ, որոնք միշտ հեռու մնացին՝ մեր և ուրիշներու յանգանքէն։ Եւ կամ անծայր կարաւան տառապալներուն, վրիպողներուն, անտաժէտներուն, ինկանքներուն, յուսահատներուն, մէկ խօսքով բոլոր անոնց որոնք կորսնցուցած են սէր, բարիք կամ պատրանք զոր ունէին կամ ուզեցին ունենալ, և որոնց տեղը այժմ անվերադառնելիօրէն պարապ կը զգան։ Անոնք՝ որ յուսով ու քաջութեամբ սկսան կեանքը, բայց որ տակաւ զգացին թէ իրենց երջանկութիւնը փշուրած է աւազէ բլրակի մը նման, ու կեանքի դաճնութիւնը առած մեկուսացան իրենց ցաւ մարտնչու։ Եւ կամ անոնք որ լուսեան մէջ կ'արտասուին, ծածկելով իրենց վիշտն ու արցունքը մարդոց նայուածքներէն, որոնք վէրքը շատ աւելի խոր է, մարդոց անքնութիւն չբացանելու չափ խոր է։

Մականի կեանքէն վիրաւոր ամէն հոգի սգաւոր չէ՝ արցունքը, տրտմութիւնը, յուսահատութիւնը, խորհրդանշերը չեն երանուած այդ վիճակին։ Սգաւորութիւնը հոգեկան թափանցողութիւնն է. սգաւոր չեն նկատուիր բոլոր անոնք, որ ամբամաղձոտ կը ծնին, իրենց ջիւղերուն վրայ ընդունած ըլլալով կնիքը առնական մեղքերու, մաշուսներու։ Կամ անոնք որ կուլան իրենց

իսկ հեղինակած մեղքերու պալատներուն վրայ, ապաշաւի դառն ու անկեղծ արցունքով։ Ագաւորին վիշտը իր ուրոյն աղբիւրները ունի։ զգայուն հոգին՝ որ իրերն ու երեւոյթները իրենց բացարձակին, իտէալին կը տանի, որ իր մէջ կը կրէ աշխարհ մը շատ աւելի մեծ ու պայծառ, և որ կը տառապի իր ունեցածին շատութեանը համար։ Գերագոյն հարուստն է սգաւորը, վասնզի մինակ է այդ ճոխութեանը մէջ, ու գիտէ թէ իր քովէն անցնող բազմութիւններն անմասն են իր ունեցածին։ Մեծ անձնաւորութիւններ՝ անոնք կոչուին հերոս, արուեստագէտ կամ սուրբ, մարդեր են որոնք հարուստ են մարդկային ու աստուածային կարողութիւններէն, ուժը, գիտութիւնը և սրբութիւնը, որ կը բխի այնքան առատօրէն անոնցմէ, զիրենք կ'ընէ մէկ կողմէն անսովոր և միւս կողմէն սգաւոր, վասնզի անոնք կը մնան բարձր ու անմատոյց, անոնք իրենց մեծութեան տրտմութիւնը ունին։

Նարեկացին սգաւոր մըն է, վասնզի իր գաղափարատիպին նմանելու գերբնական ըզձանքին մէջ, անիկա կը հետապնդէ զինք անհունեցնող տեսիլքը, և ով որ իր գիտութիւնը կը բարգաւաճէ, կը շատցնէ նաև իր տրտմութիւնը։ Սգաւորն է Տանգէն, վասնզի քաւարանն ու դժոխքի մութ արահետներէն որոնեց միշտ իրմէն խուսափող պատկերը, զինք ամբողջացնող կէսը։

Անոնք են իրական սգաւորները, որոնք բաժնուած իրենց կեանքը երկվեկող սէրէն, կամ իրականութենէն, զանեց զբաւնելու, անոնցմով ամբողջանալու խոր անձկութիւնն ու խոյզը ունին։ Մարդիկ՝ որոնց վիշտը արդիւնք չէ կեանքէն պատճառուած անբարտաւթիւններու կամ ներքին բերումներու, որոնք տրտում են ոչ թէ երկրին երեսը ծածկող մութիւն համար, այլ Աստուծոյ գէմը սքողող մշուշէն։ Դիտուեն բաժնեւորած իր ճշմարտութենէն, արուեստագէտը իր տեսիլքէն և հաւատացեալը Աստուծոմէ, սգաւորներ են։

Տագնապը որ կ'ընկերանայ գիտունին ճշմարտութեան իր որոնումին մէջ՝ օրինակներով չի բացատրուիր։ Անոնք կոչուին Քէրէլը, Նեւտոն կամ Էտիսըն, փակուած իրենց աշխատանոցներու պատերուն եփոյն, կը ջանան իրենցը ընկն անտարապելի օրէնք-

ները տիեզերական դրութեան։ Կեանքին սպառնացող ոյժերուն, ինչպէս կեանքը աւելի լուսաւոր ընող բարիքին համար այս կռիւը եթէ մէկ կողմէն կը պսակէ զիրենք իրենց մեծութեանը մէջ, սերունդներու երախտագիտութեան, միւս կողմէն զիրենք կ'ընէ տրտում ու սգաւոր։ Վասնզի մեզմէ ով երեք իր որոնածը գտաւ, և որոնք իր պահանջին չափովը հատուցուեցաւ այս աշխարհին վրայ։ Աստուածներու կրակին հաւմարձակը իր լեարդին ցաւովը պիտի սգայ միշտ, մեծութիւնները չհանդուրժող այս աշխարհին վրայ, այս է զիրը բոլոր մեծերուն։ Եւ սակայն երանելիներ են անոնք, վասնզի կեանքի մութին ու խորհուրդին մէջ կը վառեն լոյսեր, ինչ փոյթ շատ անգամ այդ լոյսին մէջ այրուելու համար։

Տրտում է արուեստագէտը. կեանքին նայող իր հոգին առանց տառապանքի չէ որ ետ կուգայ։ Իսկ իրերէն ու մշուշներէն անդին կեանքի իսկութեան իր երթը՝ զինք կ'ընեն անսովոր ու տառապող։ Մեր շուրջ անորոշուած քառսէն, արուեստագէտը կը ճգնի վերաբերել երազը մարդուն՝ որ կը յապաղի լերան ետին, յոյսը սիրտերուն՝ որ թռչունի թևով կը հեռանայ, ու վառ յիշատակը քիչ քիչ ցամաքող կեանքին։ Ու սգաւոր է արուեստագէտը իր այս նոր աշխարհաշինութեանը համար, ինչպէս ետ աշխարհաշինութեանը համար, ինչպէս ետ աշխարհաշինութեանը համար, ինչպէս ետ աշխարհաշինութեանը համար։

Հին աշխարհը տառապանքի նկատմամբ երկու կեցուածք կը ճշդէ, վայելք՝ նպիկուրին հետ, և անտարբերութիւն ստոյգիկեան Ձենոնով։ Ձրոսնով կամ կրել երկու ծայրայեղ լուծումներ են հին աշխարհին։ Քնացնել վիշտը և արծարծել հաճոյալին, կամ անտարբեր մնալ երկուքին ալ նկատմամբ չեն լուծեր հարցը։

Սուրբ Գրքին մէջ ևս տառապանքի հարցը սխտեմի չէ վերածուած, ոչ ալ իմաստասիրութեան յանգած։ Վիշտը ոչ բնական երևոյթ մըն է, ոչ ալ Աստուծոյ նախակառուցողութեան արդիւնք։ Ան կը ծնի հոգեկան անկարգութենէն, կեանքը դիմաւորելու սխալ կրպակէն, մեղքէն, որ սակայն պատժւող չէ անոր։

Բայց խոչոր է տարբերութիւնը տառապանքի և սգաւորութեան վիճակներուն։ Առաջինը եթէ աղնուացնող է, վասնզի իր հալոցին մէջ միայն կը փորձուի կեանքի

սակին, միւսը աղնուական է ինքնին։ Ազա-
նորութիւնը վիճակ մըն է ուր հոգին սքող-
ուած է Նիւթական ըզձանքներու մշտնջող,
և աւելի յստակ ու խորունկ կը զգայ ծա-
րաւը ճշմարտութեան, արդարութեան և
սիրոյ։ Մարդեր որոնց հոգին աւելի ընդու-
նակ է դարձած տեսիլքի և մտածումի։
Մեր ազգային սուգը մեր կրած տառապանք-
ներուն համար չէ անշուշտ, այլ այն ազնիւ
մտածումներուն և զգացումներուն համար,
որոնք ընաւ չպակսեցան մեզի։ Մեր ինք-
նութիւնը տեւականացնելու կատարելու-
թեան գաղափարը թէ՛ և արիւննած է յաճախ
մեր ոտքերն ու սիրտը, սակայն գոհունաւ-
կութեամբ լեցուցած է մեր հոգին, և այդ
դժնգակ վիճակներուն զիմագրաւելու կո-
րով ներշնչած մեզի։

Բոլոր գեղեցկութեանց արցունքէն ծը-
նած ըլլալու փաստը անբաւարար է տառա-
պանքն ու սուգը բիրեղացման մէջ տես-
նելու մեր օրերու մեծագոյն խռովքէն,
արուեստով մեր մէջ գոյաւոր՝ ցաւերէն որ-
քան յուզականութիւններէն։ Այսօր սրգա-
ւորներն են ամէնէն աւելի իրենց երազնե-
րէն հալածուած մարդեր։

Տառապանքը իր դրական արդիւնքներուն
հետ միասին ունի իր բացասական ու քան-
գիչ երեսները։ Եթէ ան յաճախ արցունք-
ներ կը ցայտեցնէ անտարբեր և կուղպ հո-
գիներէն, շատ անգամ ալ կը խամբէ ծա-
ղիկը սրտին։ Գողգոթին երկու աւաղակ-
ները տառապանքի նոյն վիճակը կ'անցու-
նէին, սակայն անոնցմէ մէկը կ'օրհնէր և
միւսը կ'անիծէր իր տէրը։ Տառապանքը
քիչ անգամ իր աստղերը կը բանայ մու-
թին վրայ։

Այսպէս չէ սակայն սգաւորը, անիկա կո-
րուստ մը փնտռելէ աւելի կ'որոնէ տեսիլքն
ու մտածումը այս աշխարհէն վեր, բայց
այս կեանքը տանելի ահաւոր մղձաւանջին.
աղնուական համակերպութիւն կը, լուրջ
ընկալչութիւն մը պատմութեանը, որպէս
զի մենք մեր մէջ անգամ մըն ալ չկործա-
նինք, մեր տկարութեան փաստէն յաղթա-
հաւուած։ Տառապողը միշտ տկար մըն է,
սգաւորը արու, հպարտ և ազնուական։ Որ
իւր կորուստը վերստին ապրելու և տեսիլքը
անգաղթում հետապնդելու ուժն ու հա-
ւատքը ունի, որ իրեն կը բանայ ափուները
աստղերէն անդին Մեծ Անծանօթին, որ կա-

մարներ կը ձեւէ իր հոգիին մէջ դէպի գե-
րագոյն արդարութեան յղացքը, հակառակ
որ աշխարհի վրայ ամէն օր Նիւթը հեր-
քումը ընէ այդ երազին։

Ան որ ըսաւ այդ խօսքը, գերագոյնն է
բոլոր մարդոց, երկինքն ու երկիրը ունե-
ցող հարուստը։

Հարցունքի թերեւս թէ ինչո՞ւ երանի կու-
տար ինք իր շուրջը խոնուողներուն, Դա-
լիլիոյ այդ խոնարհ քրտակի լանջքին նըս-
տած։ Տրտում է պատասխանը, վասնզի
բոլոր անոնք՝ որոնք իր ձայնին քաղցր
չեղտէն մագնիսուած, մղաած էկած էին
իւր շուրջ, կորուստի մը թախիծը ունէին
իրենց շրթներուն և յամենող երազ մը ի-
րենց թարթիչներուն, հրեաներ էին անոնք,
երկրի ու երկնքի բոլոր բարիքներուն,
պատգամներուն ամրապինդ փաթթուած
շահագէտներ։ Մին իր առողջութիւնը, ու-
րիշ մը իր յոյսը կորսնցուցած, և շատեր
իրենցմէ խուսափող երազին ի խնդիր։ Տըր-
տում կամ ուրախ անոնք բոլորը սակայն
չունէին սուգի այն վիճակը որ աշնուու-
թեան շղարշի մը մէջ մեզի կը մատուցանէ
բոլոր զրեկանքներն ու տառապանքները. և
դուք մէջք դրսեւորութեան քննէն հաստ
երազները և ինչ դիւրաւ լլկանքի, չարչա-
րանքի կը վերածուին մեր ներսը։ Հոն այդ
սարին վրայ հաւաքուողները իրենց պըզ-
տիկ վիշտերու և կորուստներու սուգը ու-
նէին, եւ եկած հոգիի մեծ հարուստէն
բաժին առնելու։ Յիսուս կ'երանէ իրա-
կան սգաւորները, որոնց մէջ սուգն ու
միտիթարութիւնը իրարմով կը սնանին և
տրտմութիւնն ու բերկրանքը զիրար կ'ամ-
բողջացնեն, որոնց վիշտին բեռը քաղցր է,
և միտիթարութիւնը ուրիշ բան չէ, բայց
եթէ իր սուգին փոխարժէքը, նախօրօք
ընդունած ըլլալու հոգեկան քաղցրութիւնը,
ըստ աշխարհի՝ վարձատրութիւնը։

Սգաւորները շատ կը նմանին կարգ մը
վանական դրութիւններու մէջ մշտապառի
մը առջև գիշեր ցերեկ հսկող վանական-
ներուն։ Անոնց հոգին լոյսին յոռած կը
մնայ միշտ, հակառակ իրենց շուրջի մու-
թին ու աղմուկին։ Տիւ ու գիշեր կը քաղ-
ցըրանայ հսկումի նստած սենեակի պատու-
հանին լոյսը, և կը զգաս թէ հոն վարա-
գոյթներու ետին, սիրտ կ'ալարի աշխարհի
մութ ու անտարբեր խղճին վրայ։

ԻԱՆԱԴԱՆԱԿԱՆ ԺԱՄ

Քիչ մը դժուար տարազելի, բայց ընտանի բան մը կը պոտի կարծես, երբ, Մեծ Պահոց Քառասորդական շրջանին, Սաղաղական Ժամերգութիւնը կուգայ իր ստուերուն աշխարհը բանալ ամէն իրիկուն, մեր հոգիներն ի վար: Մանաւանդ որ, շարաններն ու ֆաները իրար ընծայած կ'ըլլան իրենց շքեղանքը, այսպէսով կարծես գիտաւորիկ ուզելով եկեղեցոյ տոնապաշտական թելագրութիւնները, մշտ հոգիներն ի վար: Իրա՛ն է արգիծը այս հաւաստումը, օտար ազգերու ներքին աշխարհներուն ալ համար, ու անոնց եկեղեցիներու գմբէ՛ններուն ալ ներքեւ: Հետաքրքրական պիտի ըլլար ասոր ճշտումը: Հայուն համար իրա՛ն է ատկա, կրօնական ու ազգային կրկնակ հանգամանքներով: Արտաքին ու ներքին լրացուցիչներով:

Որովհետեւ, հայուն կրօնազգած հոգին, իր անկուսներուն և իր տկարութիւններուն տառապանքը պիտի ապրի, գոտին մէջը քառասուն օրերու ինքնաշարժութիւն: «Իր մեղքերուն ծովը պիտի ալեկոծէ իր հոգին», Այնքան կենդանի են պատկերացումները իր յօրինած Ապաշխարութեան շարականներուն: Ու պիտի աղբսէ «գերծանիլ» զինքը

Այսպէսով է որ լերան վրայ առաջին անգամ իրարմէ կը զատուին երկար ատեն իրարու հետ շփոթուող վիճակները: Այդ օրերէն ասդին թաւալող դարերը հազիւ թէ անբաժան են Մեծ Արդապատին այնքան պայծառատեսութեան պատգամած այդ վիճակին թելադրանքները: Որո՞ւ համար գաղտնիք է որ տառապողներու անհուն լէզէնին դէմ այնքան քիչ ըլլան սուգին հերոսները, այսինքն մարդիկ՝ որոնք գիտնան իրենց շիղերուն վրայ դիզուած կակիծէն, զրկանքէն, մոխիրէն հանել պատտաւ մը կապոյտ, կոոր մը հոգի, երկուքն ալ գերծ մեր աշխարհի կնիքէն, պայմաններէն, յաւերժ և անաշխար թելադրելու չափ յաւերժութեան, աշխարհայութեան մեծ յղացքը մեր ներքը:

Սգաւորը ամէնէն մօտին է Աստուծոյ, ամէնէն բարին ըլլալէ վերջ մարդոց:

ԵՂԻՇԷ՛ ԱՄՐԻԱՊԵՏ

որսալ ուզողին որոգայթներէն: Ու ասիկա այնպիսի խորունկ ըզձաւորութեամբ՝ որ՝ երկինքը ընդունելու, Աստուծոյ որդիին յաւերժեան խորհուրդովը երաշխաւորուած հոգեկան խաղաղութիւնը, պայծառութիւնը, լոյսը իր մէջ տանելու, անո՞ղ պարուրուած ապրիլու երազը, թիւ թիւ կը կախուի իր աչքերուն դիմաց: Հայ Եկեղեցիի պաշտամունքները կրօնական ամէնէն անսեթեթեք արարմունքները ունին որդեգրած: Ամէնէն զուսպ շարժումներով: Ամէնէն լուրջ ու պարզունակ խորհրդաւորութեամբ: Ուր հոգիները յալորդաբար կը կանչուին փառաբանութեան երգին, օրհներգութեամբ վերացումին: Կը հրաւիրուին միասնաբար խոնարհեցումին: Հայցողական աղօթքին: Ու կ'արձակուին թեթեւացած հոգիով, պայծառ նայուածքով՝ շղարչ երկինք ալ իրենց հոգիներուն մէջ ծփանալու:

Իսկ իբրեւ արձագանգ՝ դողումը անոր կենքին, անոր մշուշ ու կապար դարեւրուն, ինչպէսզական Ժամերգութիւնը իր շարականներուն մէջ կը տարազէ կոհակ կոհակ քարացումը, յորդուն երգը հայ ժողովուրդին: Տուայտանքը անոր խոշտանգուած շիղերուն: Կարօտը անոր ծիծղուն արտերուն: Սարսափը անոր գիշերներուն: Տրտումն սփոփանքը իր քրտինքով ցօղուած հասկերուն ոսկեացումին, վայելու՛մին: Քաղցրութիւնը իր զաւակներուն: Իրիկնանալը, թեթեւացումը անոնց խոնջած մարմիններուն: Ու դեռ . . . անհուն գալարումներուն դէմ անհունաբաղձ թրթռումը խաղաղութեան, երջանկութեան, արքայութեան, յարութեան ծաւալին:

Քրիստոնէայ Եկեղեցիներու կազմաւորման շրջանին, շահեկան պիտի ըլլար աշխատանք մը՝ ինչպէսզական Ժամերգութեան ոգին, աշխարհը, ըմբռնումը համադրել փորձող: Ամէն ժողովուրդ իր ապրումներուն խտութեամբը պիտի երանալ զարեւմտեցած խաղաղութեան ծաւալին: Մտաւոր մշտապէս և ամէնքէն զգացուած, բայց քիչերէ վաճելուած, այս աշխարհի դաշտերուն: Հայուն հոգին, անտարազելի բայց սրտառու յայտնութիւնն է անհոր կամար իբրեւ կը նստէ շքեղ յօրհնումով իր ինչպէսզական:

Քրիստոնէական առաջին գաւերէն միակ զգալի, իրական ողբերգութիւնն է այս խա-